

Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt en het justitiepastoraat

Op 19 juni 2009 brachten een kleine 25 predikanten van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) en bezoek aan het justitiepastoraat. De bijeenkomst vond plaats in Penitentiare Inrichting Arnhem Zuid. Hoofdpredikant ds. Eerbeek hield een inleiding over de betekenis van de kerk in de gevangenis. Een samenvatting daarvan is in dit artikel opgenomen.

Het justitiepastoraat in de inrichtingen van justitie is gebaseerd op het wettelijk recht van ingeslotenen hun godsdienst of levensovertuiging vrij individueel of in gemeenschap met anderen te beleven.

Om de betekenis van de geestelijke verzorging op het spoor te komen is nodig te weten wat detentie betekent. Ds. Eerbeek definieert detentie als het geschieden van excommunicatie. Het is niet een eenmalig gebeuren dat iemand wordt ingesloten, maar het er niet meer bijhoren is iets dat iedere dag wordt gevoeld.

Binnen dat geschieden van excommunicatie is sprake van een veelsoortige geslotenheid.

Allereerst is er het afgesloten zijn van de mensen die je lief en dierbaar zijn: je ouders, je partner, je kinderen, je vrienden. Verder heerst er in de gevangenis onder de gevangenen ook een sterke machocultuur. Alleen wat sterk is telt. Het is moeilijk de kwetsbare kanten van het leven met elkaar te delen. Het is een groep mensen die elkaar niet zelf hebben uitgekozen, maar die gedwongen zijn samengebracht.

In de derde plaats zijn veel gedetineerden gesloten naar het leven zelf. Ze staan met hun gezicht naar het verleden en met hun rug naar de toekomst. Ze zitten niet alleen vast in de gevangenis, maar ook in hun eigen levensverhaal. Velen hebben complexe problematiek op persoonlijk en maatschappelijk gebied. Zo ontstaat er een vicieuze cirkel waar men zich op eigen kracht niet uit kan bevrijden.

Belangrijke motieven voor het justitiepastoraat zijn te vinden in de bijbel. Bekend is het woord van Jezus 'Ik ben in de gevangenis geweest en gij zijt tot mij gekomen'. En in Hebrreeën 13:3 staat: 'Gedenkt de gevangenen als medegevangenen'. Gedenken is in de bijbel een woord van heil. Overal daar waar God mensen gedenkt schept hij uitzicht in situaties waar geen perspectief meer is. Tegen de feiten in schept Hij nieuw leven.

Het woordje 'als' in deze tekst is een 'als' van wederkerigheid. Het gaat niet om wij en zij, maar om een gelijkwaardige, evenwaardige relatie. Een relatie van wederkerigheid. Tegenover het geschieden van excommunicatie plaatst de kerk dus een proces van het geschieden van communicatie.

Binnen de Dienst Geestelijke Verzorging werken 7 denominaties: protestants, rooms-katholiek, humanistisch, joods, islamitisch, boeddhistisch en hindoe geestelijke verzorging. Met het rooms-katholiek justitiepastoraat heeft het protestantse justitiepastoraat een bijzondere samenwerking. Deze samenwerking heet Oecumenisch Strategische Alliantie. Daar zijn vele samenwerkingsprojecten: basistraining beginnende justitiepastores, Wetenschappelijk Centrum voor het justitiepastoraat, Handboek voor het justitiepastoraat, Exodus, Kerken met Stip, vakblad Pastorale Verkenningen, christelijk vormingsprogramma.

Predikanten van de protestantse denominatie moeten breed kunnen werken voor het brede spectrum van protestantse stromingen. Ook gedetineerden die niet gelovig zijn kunnen zich aansluiten bij het protestants justitiepastoraat.

In Nederland zijn zo'n 50 justitiepredikanten. Zij hebben een dubbele status. Ze zijn als ambtenaar verbonden aan het ministerie van Justitie en ze zijn als ambtsdrager gezonden door hun kerk. De overkoepelende instantie voor het protestants justitiepastoraat is de Interkerkelijke Commissie voor de Geestelijke Verzorging in de Inrichtingen van Justitie (ICJ), waarin 13 protestantse kerken zijn vertegenwoordigd. Tot de taken van de justitiepredikant behoren individuele gesprekken, groepsgesprekken en kerkdiensten. Naast de predikanten werken er veel vrijwilligers vanuit de kerken mee met de predikanten.

Onder de gedetineerden is grote behoefte aan geestelijke verzorging. 87% zegt er behoefte aan te hebben. Die grote behoefte is opmerkelijk, omdat velen zich bevinden in de marge van de samenleving met in niemand of niets enig vertrouwen.

Vanuit de kerk zijn ook nazorgprojecten voor ex-gedetineerden ontwikkeld. Zo zijn er in Exodusverband tien huizen waar gedetineerden in een woon-werkprogramma op een nieuw leven

worden voorbereid. Ook heeft Exodus een paar honderd vrijwilligers die individuele begeleiding bieden aan ex-gedetineerden. Ook is er in Exodus een Ouders, Kinderen en Detentieproject, waarin vrijwilligers kinderen brengen naar hun ouders die vastzitten. Ook zijn er kerken die zich open willen stellen voor de opvang van ex-gedetineerden. Ze zijn verenigd in het programma Kerken met Stip.

In de gevangenis, over de grenzen van het bestaande heen, blijft het evangelie en de kerkgemeenschap van grote betekenis om mensen te helpen hun verleden te verwerken en weer zicht te krijgen op een nieuwe toekomst. En daarmee is het justitiepastaat ook van grote maatschappelijke betekenis. Het helpt om het leven van binnenuit opnieuw op te bouwen en aansluiting te vinden op gemeenschap met anderen. Het is mooi dat daar in de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt een groeiende belangstelling voor is.

Momenteel zijn er vanwege een beperking in de celcapaciteit geen vacatures. Indien er vacatures zijn worden die in de pers en op de website van het protestants justitiepastaat (www.gevangenispredikant.nl) bekend gemaakt. Er vindt dan een sollicitatieprocedure plaats door een sollicitatiecommissie van de ICJ. Het beleid is erop gericht één predikant van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt aan het corps toe te voegen.

Wie meer wil weten over het justitiepastaat kan het boek lezen van ds. Eerbeek: 'Een misdadiger is meer dan zijn delict'. Als hoofdpredikant van het protestants justitiepastaat vertelt Jan Eerbeek over zijn werk onder gedetineerden. Ook beschrijft hij de ervaringen in Exodus, een succesvol nazorgproject voor (ex-)gedetineerden. Hij neemt de lezer mee de gevangenis in en hij laat iets zien van het leven na de detentie. Het boek bevat veel verrassende verhalen uit de pastorale praktijk.

Uit alles blijkt zijn grote betrokkenheid en gedrevenheid. Juist deze persoonlijke toon maakt dit boek zeer lezenswaardig. Een bijzonder kijkje in een gesloten wereld!

In de samenleving wordt vaak hard geoordeeld over 'criminelen'. Jan Eerbeek geeft hen in zijn boek juist een menselijk gezicht. Hij laat de lezer kennismaken met het gevangenisleven en de belangrijke rol die een justitiepredikant kan spelen in het leven van een gedetineerde. Ook laat hij de resultaten zien die Exodus boekt bij de begeleiding van (ex-)gedetineerden. Verder interviewt hij een aantal ex-gedetineerden met wie hij in de gevangenis contact had en een aantal oud-bewoners van Exodus. Ten slotte geeft hij in zijn boek enkele signalen aan de kerk, de hulpverlening en het Ministerie van Justitie. Het boek kost € 17,50 en is te verkrijgen in de boekhandel en via www.arkmedia.nl

Jan Eerbeek (1947) is sinds 1979 werkzaam in het justitiepastaat. Hij werkte tot 1998 als justitiepredikant in 's-Hertogenbosch, Vught en Scheveningen. Sinds 1998 is hij als hoofdpredikant van het protestants justitiepastaat werkzaam bij de Dienst Justitiële Inrichtingen van het Ministerie van Justitie. Aan het begin van de jaren tachtig nam hij het initiatief tot de oprichting van Stichting Exodus Den Haag, ook stond hij aan de wieg van Stichting Exodus Nederland.